

nosság sohasem fordulhat elő.

A szórakozás, testedzés szorosan összefügg az egészség megőrzésével. A sportolás volna hivatott kiegyensúlyozni a munka egyoldalúsága által előidézett testi elváltozásokat, a szórakozásnak pedig az idegbajhoz vezető kedélytelenséget kellene eltüntetnie leányaink fásult arcáról. A leányok közül igen kevesen, 17-en járnak csak moziba vagy színházba, ők is évente legfeljebb 3-4 alkalommal. Rendszeresebb olvasásban 10 talál szórakozást. 15 szakegyletekben s egyesületi teadélutánokon tölti szabad idejét. 23-an családi körben szórakoznak, tehát sehova sem járnak. Sportolni csak alkalmyszerűen szoktak, legtöbbjének sportolása kimerül a korzózásban s ritkán egy-egy agyonzsufolt táncmulatságban, legjobb esetben egy-egy kirándulásban. Csupán 5 sportol rendszeresen a *C. M. S. C.* és az *Echo* sportegyesületekben.

Komoly javulást ifjú nőink sportolása és szórakozása, egyáltalában egészségügyi helyzete terén nem várhatunk addig, míg a mai gazdasági terheik fennállanak. A növédelmi törvények ereje törést szenved az üzemek s a család határain, sőt ez utóbbi területre ki sem terjed a figyelmük. Az arra hivatott intézmények és növédő egyesületek fejadata lenne, hogy egy kiegészítő törvényjavaslat keretében feltárják és megke-ressék a dolgozónők felsegitésének módjait.

É V I

Irta: DÉRY TIBOR

Juliusban Évi elutazott Bécsbe. A fiatal lány a bécsi nemzetközi tánc-kongresszuson vett részt s mint máskor is, amikor elvi vagy táncosnői munkájának egy jelentősebb állomásához ért, néhány nap alatt hirtelen kivirult, megszépült, mint szüléskor a fiatal anya. Gyöngéden alkotó szíve, melynek néha önmagával szemben is olyan kiméletlen mozdulatai voltak, mint az anyaméhnek, megizmosodott a felidézett válságtól s minél villámlóbb s kénkövesebb volt fölötte a mennyezet, annál merészebben valószínűsította meg önmagát. Meghunyászkodva, mint egy szerelmes nőtényállat, alázatosan, konok türelemmel feküdt alá a legnehezebb feladatnak s merész testtel, villogva megoldotta. Sápadt, mozdulatlan arca egy kissé kipirult, játékosabbá vált, szeme megnedvesedett, míg hiányzó humorát is feltalálta ilyenkor szíve egyik kis csücskében, ősrégi szakállas vicceket mesélt s fejedelmien mulatott hallgatói elképedt ábrázatán, borzongva, indokolatlanul kacagott a napsütésben, mint egy süldőlány. Első nap, hogy Bécsbe érkezett, e célra félretett pénzén egy parajzód szvettért vásárolt, rögtön hazament, felvette s egyedül elindult a Rathauskellerbe ebédelni. Két pohár sört is ivott s úgy érezte, hogy a második pohár végleg felnőtt nagy lánnyá avatja, aki immár önállóan rendelkezhetik életével, ezért rögtön ebédután cukrászdába ment és szegyenetlenül megevett három indiánert, cigarettára gyujtott és egy negyediket rendelt. Dühösen nézett maga elé s pokolian jól érezte magát. Irattáskáját ezuttal otthon hagyta, ez is felemelő érzés volt és nagyban növelte önérzetét; retiküljéből egy kis törött tükrött szedett elő s zord arccal, diadalmasan kifestette száját. Olyan remek kondícióban volt, hogy nem kételkedett benne, díjat fog nyerni a táncversenyen. Belengett a tükörbe, apró öklével önfeledten ütögette a márványasztalt. A cukrászdából kimenet majd hogy nyelvet nem öltött egy idősebb elegáns-

urra, aki hosszabb ideje alázatosan szemezett vele, — vén kecske! — mondta neki hangosan, de magyarul, amikor asztala mellett ellépett s kiszaladt az uccára. Minthogy túlaradó boldogságában minden szembejövő arcra ránevetett, már a Burgringen, alig egy negyedóra mulva kénytelen volt megismerkedni egy harminc év körüli, fekete szemű, szerényen mosolygó urral, aki legalább két fejjel magasabb volt nála, hajadonfőtt járt s olyan karcsu, hosszú combú és széles vállú volt, mint egy atléta. — Was wollen sie? — mondta Évi s elnevette magát. — Sehen sie nicht, dass ich betrunken bin? — Életének első uccai ismeretése volt.

— Az nem baj — felelte a fiatal férfi rossz németiséggel és szerényen elmosolyodott — annál könnyebb dolgom lesz! — Téved! — felelte Évi és harciasan hátrább tolt a kis kalapját — annál nehezebb! — Olyan elszántan s dühösen nézett maga elé a feje bubján táncoló apró kalap alól, hóna alá vágott retiküljével s kis kezét ökölbe szorítva, mintha rögtön ölre akarna menni a fiatal férfivel. Ez elnevette magát. — Mit bámul? — mondta Évi dühösen — nem látja, hogy holtrészeg vagyok! — Megállt egy kirakat tükre előtt, megrökönyödve fejébe húzta kalapját s elmosolyodott. — Maga az én első uccai ismeretségem — mondta diadalmasan — jőjjön, menjünk moziba!

Az első előadás kezdetéig még egy órát kellett sétálniuk. Évi még életében nem nevetett olyan jóízűen, mint azon a felfedezésén, hogy világos nappal lerészegedett s moziba megy egy idegen férfivel; ki nem fogyott a morc fintorokból s az édes, meglepett kacagásból. Egy Schotterring-i moziba mentek, de a fiatal lány a sötétben egy ujjal sem engedett magához nyulni s csak két hét mulva, a dijkiosztás napján (a 2. díjat nyerte szólótáncban) engedte meg dr. Abramovicsnak, hogy megcsókolja; aznap éjjel a szeretője lett. Élete legnagyobb szerelme kezdődött el.

Ha később olykor szembenézett szerelmével — egy-egy világosabb percében, mikor a lágyan összefolyó, álmosan forgó külvilágból hirtelen kivált egy-egy tömörebb sertésalak s jól ismert orrmányával világosságot hányt szét maga körül — ha ilyenkor megvizsgálta önmagát, be kellett látnia, azért szereti Abramovicsot, mert két fejjel magasabb nála. Ha melléhez simult s felnézett rá, olyan sóvárgó, naivul gyönyörködő kifejezés ült arcára, hogy a férfi maga is rögtön elszédült a szerelemnek e tökéletes alakításától s a szemérmesen kínálkozó, önmagát áldozatul hozó lányarcot, mely szinte anyagtalanná vált a vágytól, aggódva s erőlyesen fogta két hatalmas tenyere közé, mintha egy látomást akarna visszatartani. S ha ilyenkor, hogy megrögzítse, ami illanó s nevet adjon a megfoghatatlannak, egyik kezével lenyult s megölelte azt, ami számára a leganyagiásabb volt a női testben, úgy érezte egy pillanatig, mintha a mennynek s pokolnak az antinómiáit tartaná a két kezében és sorsának további alakulása attól függne, meg tudja-e oldani ellentmondásait, vagy választania kell-e közöttük? De a fiatal nő egyetlen sóhajával vagy az örömmek egy üde, követelőző kiáltásával azonnal eldöntötte a kérdést. Arca gyönyörködő volt és fájdalmas, a felet teljes felelősségét magára vállalta. Maga is annyira szerette azt a pillanatot, amikor alulról fölnézhetett szeretője arcába s oly világosan megértette, mennyire megszépül, megemesedik az odaadásnak e jelképes mozdulatától, hogy meztelenül lekuporodott az ágy elé, melyben Abramovics feküdt s állát a matracnak támasztva csendben megvárta, amíg a férfi el nem alszik; akkor mosolyogva felkelt, megmosalkodott, felöltözött s kiszaladt a nyári éjszakába; mire egy órai boldog kószálás után vissza-

tért, fiatal teste még simább és teltebb lett a Türkenschantzpark akác-fáinak kölcsönként illatától. Lábujjhegyen az ágy elé lopózott s hosszan elnézte az alvó, tehát látszólag kiszolgáltatott férfitestet. Olyan különös — nem testi — izgalom fogta el ilyenkor, hogy le kellett csitítani lélegzetvételét és kezét szívére szorítva újra letérdelt az ágy elé.

Szeretőjének nem volt olyan szava vagy mozdulata, amely meg ne felelt volna neki. Régebbi viszonyaiban — akármennyire tetszett is neki egy-egy férfitest vagy jellem — mindig kiforrt egy piszkos pillanat, mint a szennyes tajték a hullám hátán, amely arcába fröcskölt és mértéktelenül felidegesítette: egy rosszul elhelyezett szó, gondolat vagy ahogy túlművelten, hibás szóképzéssel nevezte, egy „deplaciert“ felelet, amely megmérgezte érzékeny idegzetét és úgy felpaprikázta, hogy napokig nem birt ránézni szerelmesére. Ábrámovics azonban minden porcikájának megfelelt, minden szavával elbűvölte. A fiatal lány szerelme, mint egy kitűnő szobrász, átvéste legközönségesebb mozdulatait is és minden „pózát“, mint egy-egy külön nemes szobrocskát összegyűjtötte szíve piros bársonyrekeseiben: egy elmulthatatlan szerelmi gliptotékát alapított apró, gyöngéd remekművekből, melyek között olyan biztonságosan, annyi szakértelemmel mozgott, mint Isten a magateremtette, mindenki más számára érthetetlen világban. Bizonyos visszatérő mozdulatok, melyek minden más férfinél felidegesítették vagy vérig sértették — ha pl. orrfúvás közben két kézbe fogták zsebkendőjüket, vagy egy karcólásról, horzsolásról levakarták a sebkérget — ha Ábrámovics mozdulatai közül bukkantak fel, nyom nélkül merültek el érzékenységében, sőt alapjában megváltoztatták az orrfúvás elegenciájáról 26 év óta kialakult nézetét. Ábrámovics beszélgetés közben ceruzát, töltőtollat vagy gyufaskatulyát forgatott ujjai között, ez megneveltette s elbűvölte. Ruháinak dohánysszaga maga volt a férfiaság szaga. Amikor harmadik vagy negyedik éjszakájukat töltötték együtt, észrevette, hogy Ábrámovics mindig a fürdőszobában vetkőzik le s már ruhátlanul lép be a homályosan kivilágított hálóba; ez is mondhatatlanul tetszett neki. Erotikus izlése soha nem tudott mit kezdeni szeretőinek levett ruháival; ha a férfi vetkőzés közben élen összehajtotta nadrágját, két-két ujjja közé fogva megrázta, majd aggódva lefektette a székre s mellényét, kabátját a támlára akasztotta, úgy elidegesedett, hogy legszívesebben kiszaladt volna a szobából: a pedantériát, amely önmagával foglalkozik, ahelyett, hogy a szerelmes órára központosítaná figyelmét, a szenvedélynek semmilyen későbbi jele nem tudta többé elfelejtetni vele; a széken ülő ruha, mint a lapos önzés jelképe vigyorgott arcába s bután belenehezedett önkivülletébe. De épp ily kelletlenül nézte, ha a férfi lerángatta magáról a ruhát és a földre dobta, mint egy hisztérikus nő: az önuralom hiánya, de még inkább az érzés, hogy udvariasságból tetteti vadságát, ugyanugy felingerelte, mint a padlón panaszkodó rendetlenség, mely egész éjjel szüntelenül suttogott a sötétben. Amikor szerelmük negyedik éjjelén egy grinzingi korcsmából hazajövet (amely a tabáni korcsmákra emlékeztette a tapasztalatlan Évit) felmentek a Salzberg uccai kis lakásba, a fiatal lány három deci bortól felvidultan már tökéletesen belebolondult Ábrámovicsba; úgy érezte, soha többé semmi sem idegenítheti el tőle. Kedvesen szerény mosolya, amellyel a lakásba beinvitálta, épp oly elbűvölő volt, mint az a megmagyarázhatatlanul férfiasnak ható mozdulat, amellyel a kulcsot úgy forgatta meg a zárban, hogy Évi elsáppadt, hátán végigfutott a hideg. Semmi az életben nem választhatja el őket többé, gondolta. Ugy kívánta volna magához ölelni, hogy egy tüdőből lélegezzenek, egy gyomorból emésszenek, önmagát karolja át, amikor a másikat ka-

rolja. Megrendülten ült a divány szélén és egész testében reszketve, szemérmesen várt — miatlant Abramovics a konyhában rántottát sütött s a forró vaj beszivárgó szaga furcsán összekeveredett a nyitott ablakon betóduló édes akácillattal. A Bilirothstrasse felől távoli, ehaló villamos csengetés hallatszott, a ház előtti holdfényes kis kertből pedig csodálkozó gyöngye madárcsipogás: egy tűnődő vörösbegy, amelyet az ablakból kihulló villanyfény felébresztett álmából. A fiatal lány még soha életében nem volt ilyen boldog. Még soha életében ilyen értetlenül s csodálkozva nem nézett önmagába, nem tudta eddig, hogy ilyen egyértelmű feleletet is adhatni a kérdezősködő világnak. De figyelme csak egy pillanatig nyugodott önmagán; elbájlolva nézte az ajtón belépő szeretőjét és szíve vörösbárony rekeseibe gyorsan egy új szobrocskát sorolt be, amely művészi s mesteremberi tökélyben semmiben sem maradt alatta a knidoszi Apollónak: egy férfialak, amely két kinyújtott karján, fatálcán egy tányér rántottát nyujt felé, míg arcáról márványnál tisztább fény sugárzik szét földiesen durva környezetére.

— Milyen jó ez a rántotta! — mondta Évi reszkető hangon s olyan kislányosan elbűvölt arccal, mintha maga az angol király sütötte volna s etetné meg vele sajátkezűleg.

— Volt még egy kis tej a konyhában — mondta Abramovics — azal készítettem. — Csodálkozva nézett Évire, aki hirtelen kacagni kezdett s a kacagástól hanyattdúlt a diványon. — A tej, a tej! — ismételte a fiatal lány dudorászva és izmos apró lábával, mely olyan fehér volt, mint a tej — az idén még nem ért rá napozni — vidoran odébb tölta a diványon a rántottás tálcát. — Gyere közelebb Ábrahám! — mondta. — Hogy mertél leszólítani az uccán? — kérdezte s az emléktől elragadtatva hátrahajtotta fejét, fehér nyaka pihogott a nevetéstől. — Most mondd meg, miért szólítottál le?

— Az alakom tetszett?... Szép a lábam? — kérdezte áhítatosan s behunyta szemét. Gyöngéd szeretettel s épp oly tárgyilagosan tudott beszélni testéről, mint a mesterember finom szerszámairól. — Nem akarom, hogy szerelmes légy belém — tette hozzá indulatosan, behunyt szemmel — csak mindig nagyon tessek neked! Én akarok szerelmes lenni.

A nyitott ablak előtt ezüst függönyként sűrűn állt a holdfény s egyetlen városi hangot sem engedett be a szobába, amelyben Abramovics eloltotta a villanyt. A vörösbegy is elhallgatott a kertben, csak egy-egy bokor zörgött olykor, ha a szél áthúzta rajtuk dallamos, átlátszó fésűjét. A fiatal lánynak az volt az érzése, hogy a függönyön túl a Természet, mint egy másik felizgatott, csendesen ostromlott női test hever a földön s ettől az ármányos, incselkedő képzettől olyan csendes izgalom fogta el testét, olyan békés nyugalom szívét, hogy szemét eltakarta s meghalni vágyott; eszméletlenül lebegni, mint az a másik élvező női test az ablak előtt. — Mindig olyan szemtelen légy velem, mint amikor leszólítottál — sugta önfeledten. — Én akarok szeretni!

— Mit mondasz? — kérdezte hangosan, felült és eltolta magától szeretője arcát. — Te is szeretsz? Nem igaz!

Lehajtotta fejét, mintha pontosabban akarná hallani a saját szívverését. — Nem igaz — mondta szigoruan és egy ősi kecses mozdulattal felemelte mutatóját — nem szeretsz. Tudom, hogy nem szeretsz! — Azért vagyok olyan boldog, gondolta szűzies alázatossággal és szeme könnybe lábadt. Két kezét arcára kapta s ujjai között felvillanó szemmel, sirva és mosolyogva a férfire sandított. — Ha szeretnél, nem mondtad volna, hogy te is szeretsz, hogy te is!

Elhallgatott, egy pillanatig kíváncsian nézte, amint szeretője meztelen

fehér lába fölé hajlik s megcsókolja bokáját. Borzongott, nevetnie kellett. Egy hűvös szellőcske lebbent be az ablakon s megcsiklandozta lábujjait. Bosszankodva bekapta lábát szoknyája alá. — Nem igaz, hogy szeretsz — sugta indulatosan — megtiltom, megtiltom! — Szemét most már előntötte a könny s hogy szeretője fel ne ismerje mondhatatlan szégyenét s gyengeségét, leugrott a diványról s piruettezve s hangosan nevetve az ablakhoz szaladt. Kihajolt s lenézett az uccára: semmiféle ostromlott női test nem lihegett a földön, az ablak mögött. A csalódástól hirtelen elnehezült a szíve. — Hagyjon békén! — mondta, amikor látta, hogy Abramovics is felkelt a diványról s feléje közeledik — ne merjen idejönni! Azt hiszi úgy bánhat velem, mint egy uccalánnyal! — Mi van velem, gondolta s hangosan, boldogan sirt, már nem szégyelte kiszakadó, apró sóhajaát sem s a megmagyarázhatatlan, halk sikolyokat, melyek olyan önfelédten s lágyan bujtak elő szájából, mintha az elszundított vörösbegetet szólógnatná. — Ha még egy lépést tesz, kiugrom az ablakon! — morogta összeszorított fogakkal. Tenyerével megtörülte szemét, arca maszatos lett a szétmázolt könnyektől. — Maga is szeret, is szeret! — ismételte vadul. — Megtiltom! Csak én fogom szeretni!

A fiatal lány életében ez volt szerelmi odaadásának legmagasabb pillanata. Máskor is földre vetette magát szeretője előtt, de ilyen végtelenen, ilyen fájón s mégis mondhatatlanul derűsen soha többé nem értette meg a női sorsot. E néhány perc alatt, míg az ablakban állt, szerelmes öklét szívére szorítva, félig nyitott csodálkozó szájjal s haragosan csillogó szemmel, a holdvilág ezüst függőnye előtt, amely most szemérmesen elválasztotta az egész világtól — s benne árnyként táncoló, gyorsan hátráló, apró multjától — e néhány perc alatt világosan megértette, hogy szolgálnia kell, hogy hatalomra juthasson s alázatosabbnak lennie, hogy szolgálatra érdemesüljön. Kitérte két karját s néhány lépéssel, melyeket a boldogság könnyűkké és táncosokká tett, Abramovics elé szaladt, lerogyott előtte s átfogta két térdét.

Tanulságot nem vont le megrendüléséből. A tudás oly észrevétlenül szivárgott át eszméletébe, mint ahogy a méz begyűlik a csontokba. Amikor három hét múlva visszarendelték Pestre — ebben az időben boldogsága tetőpontján úgy érezte, már nem érheti baj életében és soha többé nem fog elválni Abramovicstól — amikor három hét múlva értesésre adták, hogy vagy azonnal visszatér Pestre, vagy kizárják, elszédült, a szoba forogni kezdett körülötte, ájultan levágódott a padlóra. Azt hitte belehal. Öngyilkossági gondolatokkal foglalkozott. Két napig majdnem önkivületben feküdt Abramovics lakásán. Ha kevésbé szereti, talán fellázad — először életében — saját lelkiismerete ellen és szeretőjével marad; de az egyhónapos viszony megtamította a szeretet alázatára s ez régi büszke önfegyelmével egyesülve — először életében — hőssé avatta: elhatározta, hogy engedelmeskedik s elhagyja Abramovicsit. Tudta, hogy ezután örömtelen lesz az élete s hogy talán sohasem fogja kiheverni azt a csapást, mellyel a sors épp akkor sújtja két kézzel, amikor fejlődésének legmeredekebb szakaszához ért: gyereket kívánt — ezt is életében először — attól a férfitől, akit szeretett. De azt is tudta, hogy válságára nincs más felelet, akár jobbra választ, akár balra, mint a boldogtalanság; leejtette fejét, megpróbált tovább élni. Nem járt ki magának haladékat a hazautazásra, két vagy három napot a siralomházban, másnapra, hogy talpra tudott állni, vonatra szállt.

Utolsó napjukat vidáman töltötték, lekelekönnyűséggel szálldosva egymás körül; a fiatal lány oly csillogva, jókedvűen kacagott egész nap,

hogy még szeretőjét is sikerült megtévesztenie. Megrendülésének egyetlen sulyosabb jele volt — de nem akadt, aki észrevegye: — nagyjából elismételtette Abramovicsal szerelmük első napját, ugyanabban a vendéglőben ebédeltek, ahol a táncverseny díjkiosztásának napján, ugyanazt rendelte, amit akkor, kedvenc ételét, borjuvelót au beurre noir, egy pohár sört s rizsfelfujtat, majd kimentek a Dunára fürödni s délután négykor hideg felvágottat vittek Abramovics lakására, mely ebből az alkalomból mintegy varázsütésre visszaváltozott ugyanazzá a lakássá, amelybe a fiatal lány egy hónappal ezelőtt tette be először a lábát: épp oly idegenné, izgalmassá és egyszeri érvényűvé lett a bucsu világosságában, mint a megismerés feledhetetlen percében. Négyhetes multját hirtelen levetette magáról. Évi zavarában majd elfelejtette, hogy az előszoba számtalan ajtaja közül melyik nyílik szobába, melyik a konyhába. Szégyenkezve, az izgalomtól sápadtan nézett körül, az ágytól szemérmesen elfordította szemét. Orrcimpái ijedten verdesve utasították vissza a lakás idegen szagát. Hogy jól esett-e neki vagy rosszul, nem tudta, de épp oly idegenné vált attól a gondolattól, hogy soha többé nem fogja érezni, mint amikor négy hete az izgalom mély lélegzetével először szivta be s arra gondolt, hogy rögtön ki kellene nyitni az ablakot. Az ablakhoz ment s kinyitotta. Mint az anya, aki lányában megismétli szűz fiatal korát, a lakás egy pillanat alatt újra szülte önmagát. A fiatal lány riadtan repdeső orrcimpái még mindig nem nyugodtak meg, szívére szorította kezét s lélegzetét visszafojtva hallgatózott: edénycsörömpölés hallatszott a lakás ismeretlen csendjében, Abramovics a konyhában motoszkált. Megint ugyanolyan világosan érezte, mint első nap, hogy szeretné kiszolgálni, főzni, mosni rá; megborzongott, az ablakhoz ment s kikönyökölve, mint első este, hátat fordított egy percre multjának s jövőjének.

Abramovics horvát volt, Szerajevóban született s kitünően beszélt magyarul, egyetemi tanulmányait Pesten végezte. Évivel, aki a német nyelv ruhájában ügyetlenül mozgott, magyarul beszéltek. A fiatal lány tulságosan betelt szenvedélyével, semhogy megvizsgálhatta volna, miért tetszik neki Abramovics, szervezete oly magátólértetődően élt vele, mint tüdeje a levegővel. Hazafelé a vonaton szinte fulladozott hiányától. Szüntelen szivgörcsök kinozták. De hetek múlva, amikor már némileg lecsendesedett s teste nem, már csak elméje foglalkozhatott szeretőjével — ez azonban annál szenvedélyesebben — ámulva állapította meg, hogy Abramovics semmiben sem felelt meg annak a férfiúi eszményképnek, mely 26 év alatt leányszívében kialakult. Évi, aki már serdülő lány korában mint egy ujkori apáca, tárgyilagosan tiszta szemmel, könyörületeség nélkül eljegyezte magát az elveivel, régebben el sem tudta volna képzelni, hogy bármi köze lehetne egy férfihez, aki nem „tart vele” vagy legalábbis nem „rokonszenvez”, huszonhat évig megvetette, söpredéknek nézte, a közelébe sem engedett férfit vagy nőt, aki nem foglalta el öntudatosan helyét s olyan „henye, önző, vagy közömbös életet élt”, mint Abramovics. Mi történt velem, gondolta elszörnyülködve. Arcára szelid mosoly ült. Abból, hogy szeretője mennyire „nem volt neki való” értette csak meg igazában, milyen olthatatlanul szereti. A hideg végigfutott hátán, szédülve nézte ellenmondásainak örvénylését. A tajtékból mégis a női boldogságnak valamilyen sajátlagos, finom párája szállt fel s egy éterszerűen hűvös és kábító szag, amelyet csak a szerelmes nő tud kiszűrni az élet véresen habzó, érthetetlen párlatából: ha nem is értette meg önmagát, legbelül tudta, hogy igaza van. Viszonyuk szelid volt s mélyéből mégis a vér szaga érzett. Évi elmosolyodott — a

nők végső, mindent tudó mosolyával — s homlokából kisimitva fekete haját, csendesen sirni kezdett.

Bécsben az utolsó nap délelőttjét egyedül töltötte volt; Abramovics a klinikán dolgozott, a fiatal lány pedig egy régi mulasztását pótolta, kilátogatott a heiligenstadti Marx-Hofba, a bécsi februári forradalom számára legelevenebb emlékéhez. Azzal, hogy már egy hónapja halasztgatta ezt a látogatást és hogy e hónap alatt alig s csak kényszerűségből találkozott régi bécsi társaival, már rég számotvetett, de amikor a Marx-Hofhoz vezető keskeny uccán hirtelen megpillantotta a kis fűszeresboltot, amely előtt 1934 februárjában agyonlőttek egy embert — mialatt ő a boltban csokoládét vásárolt — a hirtelen izgalomtól a vér fejébe tólt, megállt s a falnak támaszkodott. Segítségül felidézte szeretője emlékét és a rémülettől majdnem rosszul lett: az volt az érzése, hogy Abramovics arca túl kövér. Csak egy alig felfedhető árnyalattal volt kövérebb, pihentebb és gondtalanabb, mint amilyennek azelőtt látta, mégis szívenütötte a csalódás, szeme előtt elhomályosult a világ. A fűszeresboltba ment, egy pohár vizet kért. Odakiűnt forrón süített a júliusi nap, oly forrón s vidáman, hogy sokáig habozott, mielőtt a homályos boltocskából újra kilépett az uccára. Soha nem gondolt eddig arra, hogy szeretője nem állná meg helyét... Bosszusan elhessegette az érzést — melynek még ideje sem volt arra, hogy értelmes testet öltjön, s kiálljon önmagáért — de alig, hogy megnyugodott s lesütött szemmel megindult a Marx-Hof nagy kapuja felé (amelyen 1934-ben a félórás fegyverszünet alatt bebocsátották) Abramovics újra mellette termett s tulkövér arcával túl önérzetes lassu lépteivel bekísérte a kapualjba.

Egy fél órát sétálgatott az udvarban, majd a főkapun kiment a Heiligenstädter-strassera. Megkerülte az épület melletti alacsony sarokházat s a gazcsemeter mellett megindult a Duna felé. Lassan járt, de még mielőtt elérte volna a Floridsdorf-i hidat megfordult, a legközelebbi megállónál villamosra ült s hazament. Egy órája volt még az ebéd-találkáig. (Szerelmük első napján is Abramovics nélkül töltötte a délelőttöt; a díjkiosztás után, ebédnél találkoztak.)

Mielőtt elment hazulról megfürdött, hideg vízzel zuhanyozott, néhány tornagyakorlattal meglazította izmait, Nivea-krémmel átdörzsölte s berizporozta érzékeny lábait. Élete legnehezebb órájára készülődött. Legalább testileg legyenek friss, gondolta s a tükör előtt kipróbálta mosolyát, amellyel szeretőjétől bucsuzni fog. Bárhogy simította is, merev és fájdalmas volt, holott a fiatal lány mindvégig nyugodtnak, derűsnek akart látszani. Elfordította fejét a tükörtől. Háromnegyed egykor volt találkájuk a vendéglőben, most negyed kettő volt.

Ha később felidézte ezt az utolsó délutánt s az utána következő fél éjszakát, csak elmosódott, bizonytalan emlékek támadtak fel benne. Holott azt hitte, hogy épp ezek az utolsó órák fognak legélesebben emlékezetébe vésődni. Nevezetesen soha sem tudta megállapítani később, elég vidáman telt-e el együttlétük, olyan jókedvűen, amilyennek tervezte; csak nagyjából emlékezett arra, hogy sokat nevettek... de vajjon nevetésének nem voltak-e rekedt mellékköngéi? Ebédnél megint megivott két pohár sört. — Te Ábrahám — mondta amikor kiléptek a vendéglőből — én most előre megyek s te szólíts le, úgy mint akkor, tudod... — De alig tett meg két lépést egyedül, visszaszaladt szeretőjéhez, karjába csimpaszkodott s görcsösen megfogta kezét. — Szamárság — mondta mérgesen s édes apró kalapja, mely mint a részegség kis kontya rőgtön félrebillent, ha többet ivott egy pohárnál, veszedelmesen táncolni kezdett feje bubján. — Szamárság — morogta — miért tűröd, hogy ilyen szamársá-

gokat csináljak! — Megállt egy kirakat tükre előtt s hangosan nevetve fejébe huzta kalapját. Az volt az érzése, mintha minden vére langyosan kifutna ereiből. — Nyugodj meg szívem! — mondta Abramovics csendesen mosolyogva, de a fiatal lány annyira felbőszült a csillapító hangszulytól s a mögüle kihallatszó szájalomtól, hogy azonnal abbahagyta a nevetést és kikarolt Abramovicsból. — Hülye! — mondta dühösen. Meleg nyári szél fujt, szeme közé sodorta egyik fekete fürtjét. Hagyta, hadd lógjon! De néhány lépés múlva ismét megunt az egyedülletet — úgy didergett benne, mint egy csuromvizes ingben — dacosan felvetette fejét s visszakarolt szeretőjébe. — Nagy marha — mondta — mit szomorkodsz! Ki fogjuk birni egymás nélkül... Ugy szeretek felnézni rád — tette hozzá ellágyulva s hirtelen átölelte Abramovics nyakát, a nyílt uccán szájon csókolta. Rögtön utána eliramodott s felugrott egy épp induló villamosra, Abramovics alig tudta utolérni.

Tompa fáradtságára emlékezett még, amellyel a maga alatt eluszó délutánt figyelte szívével, a lassan sűrűsödő ködöt, mely a közeledő este tel egyre sötétebb lett s elfedte, amiből emlék válhatott volna. Korán megteáztak, utána ágyba feküdtek. Amikor a fiatal lány észrevette, hogy Abramovics szokása szerint a fürdőszobába készül vetkőzni, egyszerre érthetetlen, kínzó ingerültség fogta el; eléje állt, felemelte kipirult arcát.

— Hová mész? — kérdezte harciasan.

Abramovics nevetett.

— Vetkőzz le itt — mondta ingerülten Évi — mit kell neked mindig a fürdőszobában vetkőznöd, te aggszűz! — Arcára csapta két kezét s gyors léptekkel a szoba másik sarkába menekült. Cigaretára gyújtott s megvárta, míg szeretője le nem vetkőzik, azután egy gyors pillantással megbizonyosodva, hogy ruháit székre rakta, az ágyhoz szaladt s leterdelt előtte. — Dr. Abramovics — mondta hangosan — én önt szeretem. Én önt szeretem... mit mondhatok egyebet! Kérem tartson meg jó emlékezetben, alászolgája, lekváros a pófája!

Éjjel indult a pesti vonat s Évi úgy emlékezett, hogy éjfélig, amikor Abramovics taxiért szaladt, nevetősen, látszatra ragyogó jókedvvel, egymást ugratva töltötték az időt; szorongó szívdobogására csak olyankor lett figyelmes, ha a szeme sarkából kipislantva a kertre, a gyorsan emelkedő hold órájára nézett. De azalatt a negyedóra alatt, míg Abramovics taxit keresett s ő egyedül maradt a lakásban, hirtelen elhagyta az ereje, arcára huzta az egyik vánkost, hogy ne lásson, ne halljon, vacogó fogakkal, fuldokolva sirt, térdét meztelen hasára huzva s két karjával szenvedélyesen arcára öelve a vánkost. Szeretője hiánya lassan kiszivta a levegőt a szobából. Légüres térben fog élni ezután. Sötét is volt a vánkos alatt, mert a szenvedés nem világít. Tudta, hogy Abramovicsot többé nem fogja viszontlátni s úgy vergődött önmaga ítélete alatt, mint egy vesztét érző állat. Miért kell nekem ilyen fiatalon meghalni, gondolta mérhetetlen keserűséggel és gyűlölettel, Abramovics elvesztését a halállal azonosítva; úgy érezte magát, mint akit öngyilkosságra kényszerítenek. Egészen összekuporodott, térdét álláig huzva, mintha magzathelyzete fel tudná támasztani körülötte az elvesztett anyatest védelmét; olyan ájultan vágyódott utána, hogy már-már hallani vélte arca előtt az anyai hasfal vérkeringését. Néhány percre el is vesztette eszméletét.

Valószínűleg a csengő berregése ébresztette fel, gondolta, ha később felidézte ezt az utolsó éjszakájukat; a vánkos lecsuszott arcáról, mielőtt eszméletlenül feküdt az ágyban, a telihold épp arcába sütött. Első pillanatban nem ismerte meg fényét. Ajtót kellett nyitnia Abramovicsnak, úgy esett ki az ágyból, mintha a földgömből fordulna le egy más vi-

lágira. A taxi már lent várt, még be kellett csomagolnia s felöltöznie. Mialatt összekapkodta mosdószerzeit, feldöntött s összetört egy étheres üveget, az éther hűvös, kábító szaga volt utolsó emléke a lakásról: mint egy hullafolt ütközött ki a lakásán, képén, valahányszor később emlékezetébe idézte. A taxi többször dudált a kapu előtt, Abramovics ideges volt. A könnyfoltot is észrevette a vámkoson; amikor egyszer azt hitte, hogy Évi nem néz oda, megfordította a párnát. Szinte utolsó percben értek ki az Ostbahnhofra, a fiatal lány a jegypénztárhoz szaladt, Abramovics ezalatt feldobálta a bőröndöket a vagonba, utána ugrott s lefoglalt egy helyet egy III. osztályú fiülkében. A pályaudvar tele volt füsttel, vastagon körülölelte a vonatot, mint egykor a felhő Io testét. Füst, füst, gondolta Évi dühösen. — Él ezután tisztességesebb életet, — mondta haragosan csillogó szemmel az elképedt Abramovicsnak, aki a perronon állt, a lába köré csavarodó füstben — élj ezentul tisztességesebben, mert szavamot adom, hogy különben nem jövök többé vissza. Az képzeled, hogy egyedül vagy a világon, hogy ez felnőtt emberhez méltó élet... — Kiabálnia kellett, mert a vonat már gyorsított s Abramovics elmaradt, az ablak vaskeretéhez szoritotta dühötől kipirult arcát s kezével bucsut intett, de a megkezdett mondatot már nem tudta befejezni.

A SZÉKELYEK SZÉTSZÓRÓDÁSA

Írta: BÖZÖDI GYÖRGY

A székelyeknek Romániába való áttelepülése mindig tartott a történelem folyamán, mióta írott emlékeink vannak. A közvetlen szomszédság kötelező erővel birt a népek kicserélődésére, a székelyek átszivárogtak Moldovába és Havasföldre, a románok pedig Ciucba és Treiscaunbe. A két vidék és két nép kölcsönösen menedéket nyújtott egymás üldözöttjeinek. Az első magyar bibliát Moldvában fordítják 1466-ban. A Székelyföldre közelebb esett Románia, mint Magyarország, háborúk, éhínség, pestis oda kergették ki a lakosságot és oda kergette ki legfőképp az itthoni elnyomás, mely ellen az egyetlen menedék mindig a kivándorlás. Az 1718. évi éhínség és ötven évvel később a madaufalauai veszedelem nagy tömegeket űz ki egyszerre, majd a székely fiuk felét katonának fogdossa, másik felét száműzetésbe kergeti a katonai szellem. A harmadik nagy kivándorlás a szabadságharc után történt, mikor az abszolutizmus halálos ítéletei, valamint a katonai szolgálat elől menekültek ki ezrenként. A szabadságharc utolsó ütközetében, a Nyergestetőn elesetteknek a romániai székelyek állítottak emléket.

Ezek a „kibujdosások“ kényszerből történtek, de annak a mozgalomnak, amely a XIX. század közepén indul meg, kizárólag társadalmi és gazdasági okai vannak. A jobbágyfelszabadítással az addig lekötött urbéres szegénység szabaddá válik, költözködhetik és nem szívesen marad egykori földesura szolgálatában; — mint napszámos, cseléd, önállóan pedig képtelen megélni kis birtokán. Romániában jobbnak látszanak a kereseti viszonyok. A volt urbéresek mellett az egykori szabad székelyek, kiscgazdák is kezükbe veszik a vándorbotot, de ennek a rétegnek a kiözönlése csak az arányosítás és tagosítás idejében indul meg óriási mértékben, a kiscgazdatársadalom pusztulásának eredményeként. Amint az egykori Magyarországon emelkednek a közterhek, fogy az ősi birtok és apad a kereset, úgy nő a kivándorlók száma. Ezt a folyamatot kezdet-